

ОСВІТНІЙ ФАКТОР

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ

№3(15), 2025

Засновник громадська організація «Спілка освітян України»

Головний редактор, науковий консультант, доктор педагогічних наук
Вербицький В.В.

Літературний редактор, коректор
Петлицька В.П.

Редакційна колегія

Бардин М.Я., кандидат філософських наук;
Безусько А.Г., кандидат біологічних наук, доцент;
Бех І.Д., академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
Бордюг Н.С., доктор педагогічних наук, професор;
Вербицька О.В., методист в/к НЕНЦ, заслужений працівник освіти України;
Драган О.А., методист в/к НЕНЦ;
Захарченко Г.І., заступник голови ГО «Спілка освітян України»;
Кацурак В.П., заступник директора з навчально-виховної роботи НЕНЦ;
Кириченко В.І., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Кліменко В.І., заступник директора з навчально-методичної роботи НЕНЦ;
Корнієнко А.В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Костенко С.О., доктор біологічних наук, доцент;
Лещенко М. П., доктор педагогічних наук, професор;
Лорен Спіт, доктор філософії (PhD);
Мачуський В.В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Медведева Т.В., кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник;
Педан Ю.Ф., директор Дніпропетровського обласного еколого-натуралістичного центру;
Петлицька В.П., методист НЕНЦ;
Первушевська І.О., заслужений працівник освіти України;
Просіна О.В., кандидат педагогічних наук, доцент;
Сапіга Ю.С., директор БО «Грін Крос Україна»;
Семенченко Н.І., заступник голови ГО «Спілка освітян України»;
Цюнь Л.О., методист в/к НЕНЦ;
Шкільна І.М., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Щепкін Є.Ю., методист НЕНЦ.

Журнал можна передплатити, придбати за адресою:
м. Київ-74, вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ

Всеукраїнський науково-педагогічний журнал «ОСВІТНІЙ ФАКТОР».
Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення
№ 962 від 21.03.2024 р. «Ідентифікатор медіа» – R30-03714

Виходить з 2022 р.

Підписний індекс 76964

Рукописи не рецензуються й не повертаються.

Деякі матеріали друкуються в порядку обговорення.

Статті журналу відтворено з авторських оригіналів. Відповідальність за грамотність,
автентичність цитат, достовірність фактів та посилань несуть автори статей.

Адреса редакції: 04074, м. Київ, вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ
Тел./факс 430-0260. Тел. 430-0064, 430-2222
<https://nenc.gov.ua>, E-mail: nenc@nenc.gov.ua

Надруковано в ТОВ «НВП «Інтерсервіс».
Підготовлено до друку 24.07.2025

ЗМІСТ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗРОБКИ ПЕРШОГО ЗАНЯТТЯ З ТЕМИ «ЗДОБУВАЄМО ПРИРОДООХОРОННУ ОСВІТУ» У ПОЗАШКІЛЛІ	
ВЕРБИЦЬКИЙ В.В.	3

РОЗДІЛ І. ПЕДАГОГІЧНІ НАПРАЦЮВАННЯ

МІЖНАРОДНІ ОСВІТНІ ПРОЄКТИ ЯК ІННОВАЦІЙНЕ ПОЛЕ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
СПОДАРИК С.О.	10
ТВОРЧА СПІВПРАЦЯ ПОЗАШКІЛЬНИКІВ З НАУКОВЦЯМИ	
ХЛУС Л.М., КУЗЬМІНСЬКА В.В.	12
ГУРТOK «ЮНІ АКВАРІУМІСТИ» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ В МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	
БУДНІК С.В., КОЛОСОК А.М.	17

РОЗДІЛ ІІ. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ	
ПИЛИПКО А.	19

РОЗДІЛ ІІІ. ІННОВАЦІЇ

HARD SKILLS, SOFT SKILLS AND DIGITAL SKILLS – НАВИЧКИ ХХІ СТОЛІТТЯ	
ПАРАЩЕНКО О., ШУБЧИНСЬКИЙ В., МЕНАФОВА Ю.	25
ФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ТА ПОЗАШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ	
ПШИБЕЛЬСЬКИЙ В.	28
ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК КОМПЕНСАЦІЇ ОСВІТНІХ ВТРАТ І ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	
ТИХЕНКО Л.В., СЬОМА С.О.	29
ОСВІТНЯ ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ «ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ»	
СПІТ Л., БАРДИН М.Я.	33

РОЗДІЛ ІV. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ОСНОВАМ ВИНАХІДНИЦЬКОЇ ТЕХНОЛОГІЇ «ЕВРОНІКА» ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ	
ТУРОВ М.	42

РОЗДІЛ V. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
ЗАЙЧЕНКО О.В., КОМИСА І.В.	49
ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ ОСНОВ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	
ЛЕВІНЕЦЬ Н.В.	53
КОД НАЦІЇ: ВПЛИВ МЕДІА ТА СОЦМЕРЕЖ НА ІДЕНТИЧНІСТЬ МОЛОДІ	
БРОВКО К.А.	57
ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК СКЛАДОВА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	
АСТАХОВА М.С.	61

ГУРТOK «ЮНІ АКВАРІУМІСТИ» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ В МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Світлана Василівна Буднік

керівник гуртка «Юні акваріумісти» Волинського
обласного еколого-натуралістичного центру,
кандидат педагогічних наук, доцент
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк

Андрій Мирославович Колосок

керівник гуртка «Юні акваріумісти» Волинського
обласного еколого-натуралістичного центру,
кандидат економічних наук, доцент
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк

Тематичний напрям роботи конференції:
профільна позашкільна освіта як ресурс подолання викликів сучасності

Статтю присвячено актуальній на сьогодні проблемі – формуванню дослідницьких умінь в майбутніх педагогів. У дослідженні наголошується що навчальне значення акваріума полягає в тому, що він забезпечує формування реалістичних уявлень про представників рослинного і тваринного світу через постійний і дієвий безпосередній контакт здобувачів освіти із ними. Висвітлено важливість акваріумної справи у формуванні дослідницьких умінь здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: акваріум, акваріумістика, дослідницькі уміння, здобувачі вищої освіти.

*Чудові вчителі навчають студентів до-
сліджувати та мислити критично, сприяю-
чи незалежності.*

Олександра К. Тренфор

Замість того, щоб просто давати вказівки, чудові вчителі розвивають світ, у якому студенти мотивовані ставити запитання, аналізувати та розвивати власні точки зору. Вони виховують почуття допитливості та самостійності, щоб учні могли стати незалежними мислителями.

Сучасний вчитель не може бути просто транслятором наукової інформації, він має стати дослідником, «генератором» нових знань та ідей. Важливого значення набувають такі якості особистості як готовність до безперервного навчання, креативність, бажання здійснювати науково-дослідницьку діяльність, вміння планувати та бачити перспективи.

Відтак майбутній учитель початкової школи має не тільки сам володіти всім комплексом

дослідницьких умінь, а й сформувати такі вміння в учнів. Отже, аналіз нормативно-правових документів переконливо засвідчує об'єктивну необхідність підвищення вимог до професійної компетентності фахівців, зокрема щодо формування в майбутніх учителів дослідницьких умінь та готовності до їх розвитку в здобувачів початкової освіти.

Актуальність дослідження полягає у вихованні в здобувачів вищої освіти любові до акваріумних видів тварин, інтересу до їхнього походження; у формуванні прагнення глибше вивчати і пізнавати світ акваріумних мешканців; у виробленні в учнів умінь і навичок пошуково-дослідницької роботи; морально-етичному, естетичному екологічному вихованні школярів. Дослідженнями в сфері акваріумістики займалися такі вчені-натуралісти, як: Білявцева В. [1], Буднік С. [2], Колосок А.[3]., Мушит С. [1], Сироватко К.[1], Шейкіна К. [5] та ін.

З огляду на окреслене, метою статті полягає у визначенні місця і ролі акваріумістики як засобу формування дослідницьких умінь в майбутніх педагогів.

Слід зауважити, що акваріум – це перший ступінь пізнання життя гідробіонтів, що, зі свого боку, відкриває широкі можливості для пошуково-дослідницької роботи в умовах освітнього закладу протягом навчального року. В умовах школи акваріум використовується переважно на уроках ботаніки, зоології, загальної біології, а також під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі [4].

Значення акваріума як частини природного біотопу надзвичайно велике. Дослідникам

набагато простіше спостерігати за його мешканцями в акваріумі, ніж у природних умовах, визначати особливості їхньої поведінки, забарвлення, живлення та нересту [3].

Спостереження за акваріумними рибками сприяє формуванню у майбутніх педагогів пізнавальних інтересів, активності та самостійності. При цьому акваріум є своєрідною дослідницькою лабораторією еколого-природничого спрямування. Наприклад, орієнтовні теми рефератів з акваріумної справи на теми: «Використання акваріума в наукових цілях», «Основні завдання акваріумного рибництва: колекціонування риб і рослин із різних зоогеографічних зон, їх акліматизація», «Акваріумне рослинництво – невід’ємна частина акваріумістики», «Екологія й біологічні особливості водних рослин», «Екологічні групи вищих рослин: гігрофіти та гідрофіти, їх значення в біоценозах», «Розмноження вищих водних рослин», «Квіткові рослини в акваріумі, їх загальна характеристика», «Догляд за акваріумними рослинами», «Розмноження вищих водних рослин», «Риби прісних водойм», «Різноманітність форми тіла риб як результат пристосування до різних умов життя», «Особливості утримання риб в акваріумі», «Значення об’єму акваріума», «Декоративні акваріуми – гарна прикраса для будинків й офісів», «Типи акваріумів», «Акваріумні декорації: штучні прикраси, камені, коряки», «Використання акваріума в наукових цілях», «Акваріум у навчальному закладі, удома», «Вода, її значення для життя на Землі», «Фізико-хімічні властивості води, насиченість мінеральними солями, газами», «Залежність видового складу риб від властивостей води», «Значення твердості для життя риб», «Значення кисню, розчиненого у воді», «Значення вуглекислого газу та джерела його надходження у воду акваріума», «Характеристика родини Цихліди. Особливості будови та поведінки цихлазом, скалярій», «Родина Лабіринтові. Розповсюдження риб цієї родини», «Характерні представники лабіринтових риб: риба-повзун, півник, або бійцівська рибка, ляліус, макропод, гурами», «Гурами. Історія появи цих риб. Кольорові варіації», «Розведення живородячих риб в акваріумі» [2].

Варто погодитись з міркуванням, що усі види і форми урочної, позаурочної та позакласної роботи можна використати в ході підготовки та реалізації проекту «Акваріумні риби. Які вони?» [3]. Його презентація допоможе учням сформувати адекватну самооцінку, оволодіти

методами пошукової діяльності, досліджень, умінню висувати гіпотези, шукати розв’язання проблем, удосконалити вміння працювати в групах на колективний результат.

Отже, дослідницькі вміння – це як один із видів професійних умінь педагога, що являють собою інтегроване утворення розумових і практичних дій, які забезпечують здійснення багатофункціональної пошукової діяльності, самовизначення та професійний саморозвиток особистості, здатної до проведення різних досліджень.

Таким чином, акваріумістика є важливим засобом формування дослідницьких умінь в майбутніх педагогів. Завдяки акваріуму в здобувачів вищої освіти формуються пізнавальні інтереси, дослідницькі вміння, екологічна культура, відповідальне ставлення до навколишнього середовища, загальнолюдські цінності. Акваріум сприяє розширенню знань про взаємозв’язок живої і неживої природи та екологічні зв’язки в природі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. У подальшому актуальним є теоретичне обґрунтування дослідницької компетентності здобувача освіти та розробка методики її формування під час вивчення освітнього компонента «Основи аквадизайну та акваріумістики» та відвідування гуртків з акваріумістики у ВОЕНЦ.

Список літератури:

1. Білявцева В. В., Мушит С. О., Сироватко К. М. Основи акваріумістики: навчальний посібник. Вінниця: Вінницький національний аграрний університет, 2020. 233 с.
2. Буднік С.В., Колосок А.М. Юний акваріуміст: навчально-методичний посібник для застосування акваріума на уроках біології в школі. Тернопіль-Харків: Ранок, 2012. 80 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/21916>
3. Буднік С.В., Колосок А.М. Акваріуміст-початківець: навч. посіб. Вид. 2-ге, випр. та доповн. Луцьк: Вежа – Друк, 2016. 156 с. URL: <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/10559>
4. Буднік С.В., Колосок А.М. Основи акваріумістики та аквадизайну: навчальний посібник. Луцьк, 2024. 174 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/25997>
5. Шейкіна К. О. Риби – екзотика підводного світу. Харків: Ранок, 2012. 112 с.